

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ДЛЯ ПОТРЕБ УПРАВЛІННЯ

(представлено к.е.н, доц. Савченко Н.М.)

В статті дано визначення суті виробничих запасів, окреслено основні передумови раціональної організації обліку запасів. Зокрема доведені важливість класифікаційного поділу запасів відповідно до потреб управління, вплив порядку оцінки виробничих запасів на формування показників фінансової звітності. Під час дослідження були використані загальнонаукові методи дослідження: індукції, дедуції, діалектичний метод пізнання, а також деякі методи бухгалтерського обліку до яких належать: документування, бухгалтерські рахунки, подвійний запис, бухгалтерський баланс та звітність.

Внесено пропозиції, щодо формування облікової політики в частині виробничих запасів. Доведено, що автоматизація облікового процесу зменшить трудомісткість робіт працівників бухгалтерської служби та підвищить аналітичність даних обліку виробничих запасів у відповідності до потреб управління.

Ключові слова: облік, виробничі запаси, оцінка, класифікація, управління, номенклатура, автоматизація обліку

Постановка проблеми. Ефективність управління виробничими запасами має велике значення, особливо в підприємствах, де зосереджуються великі потоки матеріальних цінностей. Здійснення діяльності суб'єктами господарювання в умовах ризику та невизначеності спонукає їх до пошуків шляхів удосконалення організації обліку виробничих запасів відповідно до чинного законодавства із врахуванням перспективного вітчизняного та зарубіжного досвіду. Таким чином відбувається реалізація пропозицій щодо поліпшення організації обліку виробничих запасів з метою досягнення найбільш ефективних результатів діяльності. Система управління може ефективно функціонувати за наявності відповідного до запитів інформаційного забезпечення щодо діагностики, оцінки стану і ефективності використання виробничих запасів.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Теоретико-методологічним аспектам організації обліку виробничих запасів присвячені праці як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, таких як: Е. Бріттона, І. А. Бланка, Ф. Бутинця, П. С. Безруких, К. Ватерсона, С. Ф. Голова, В. І. Єфименка, А. М. Коваленко, В. М. Костюченка, М. В. Кужельного, Г. Муса, В. М. Мурашка, М. С. Пушкаря, В. В. Сопка, Л. І. Слюсарчука, Н. М. Ткаченко, Р. З. Чейза, Н. Дж. Еквілайна, Р. Ф. Якобса та інших дослідників. Проте низка організаційно-методичних аспектів обліку виробничих запасів в сучасних умовах трансформації вітчизняної економіки потребують комплексного удосконалення.

Метою статті є окреслення взаємозв'язку організації обліку виробничих запасів із системою управління, а також висловлення автором власних думок та пропозицій.

Викладення основного матеріалу. Закономірності руху матеріальних ресурсів від їх виробників до споживачів зумовлюють об'єктивну необхідність утворення запасів на різних стадіях їх обігу. Сформовані запаси забезпечують постійність і безперервність обігу, гарантують споживачеві задоволення його повсякденних потреб у матеріальних ресурсах. В підприємствах є багато причин для створення матеріальних запасів, але основна – це забезпечення власної економічної безпеки. За відсутності необхідних виробничих запасів підприємство може втратити своїх замовників та ринки збуту.

Практика показує, що процес обліку використання виробничих запасів є трудомісткою ділянкою. Тому не дивно, що в багатьох підприємствах спостерігаються певні недоліки, а на деяких – запущеність обліку, що призводить до великих втрат запасів. Все це зайвий раз підтверджує, що до цього часу залишаються невирішеними багато важливих питань, пов'язаних з розробкою науково обгрунтованої системи обліку використання виробничих запасів.

Методологічні основи формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси і розкриття її у фінансовій звітності регламентуються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Запаси визнаються активом, якщо існує вірогідність того, що підприємство отримає в майбутньому вигоди, пов'язані з їх використанням, а їх вартість може бути достовірно визначена [3].

Необхідними передумовами правильної організації обліку запасів є:

- раціональна організація складського господарства;
- розробка номенклатури запасів;
- наявність інструкції з обліку виробничих запасів;
- правильна угруповання (класифікація) запасів;
- розробка норм витрачання запасів.

Важливою передумовою ефективного управління виробничими запасами є їх чітка класифікація, здійснена з урахуванням галузевої специфіки функціонування. Дослідження існуючих класифікаційних ознак виробничих запасів свідчить про їх недостатню для потреб управління аналітичність. Тому при формуванні інформації щодо запасів з метою прийняття управлінських рішень, з нашої точки зору, доцільною є наступна класифікація запасів: запаси в межах страхового (базового) рівня; запаси, необхідні для досягнення нормальної потужності; наднормативні запаси, що виникають в результаті зберігання більшого обсягу запасів, ніж необхідно для запланованого обсягу робіт. Наведена класифікація запасів забезпечує виконання основних завдань організації обліку та контролю виробничих запасів, серед яких: раціональне визначення одиниці обліку запасів та формування номенклатури-цінника; організація складського господарства; достовірне визначення первісної вартості запасів; визначення умов переоцінки запасів на дату балансу та методів їх оцінки в разі вибуття; розкриття інформації про запаси у примітках до фінансової звітності. [2]

Оцінка матеріальних запасів – одна з найцікавіших і широко обговорюваних проблем бухгалтерського обліку. Оцінка передбачає групування витрат на придбання та виготовлення запасів і визначення загальної суми затрат, яка при наступному вибутті запасів включається до собівартості продукції (робіт, послуг). Оцінка виробничих запасів впливає на формування показників бухгалтерської фінансової звітності (балансу і звіту про фінансові результати), а також на розрахунок

аналітичних показників за їхніми даними і формування думки у користувачів звітності. Тому при здійсненні оцінки виробничих запасів важливим є дотримання принципу обачності, який забезпечує формування повної і неупередженої інформації про них в обліковій системі суб'єктів господарювання. Обраний варіант оцінки виробничих запасів має враховувати поточні та стратегічні цілі підприємства, адже визначення собівартості одиниці запасів на кожному етапі виробничого процесу є ключем до визначення собівартості реалізованої продукції та оцінки запасів на кінець звітного періоду.

При оцінці вибуття виробничих запасів вважаємо за пріоритетним використання методу ФІФО. Оцінка запасів за методом ФІФО базується на припущенні, що запаси використовуються у тій послідовності, у якій вони надходили на підприємство (відображені у бухгалтерському обліку), тобто запаси, які першими відпускаються у виробництво (продаж та інше вибуття), оцінюються за собівартістю перших за часом надходження запасів. Використання даного методу дасть можливість здійснювати контроль адміністративним персоналом рівня цін на виробничі запаси, прослідковувати тенденції їх змін, а також формувати достовірний розмір собівартості готової продукції суб'єкта господарювання. Цей метод простий, систематичний і об'єктивний, що відповідає вимогам GAAP, а також запобігає маніпулюванню даними в сторону штучного збільшення чи зменшення вартості запасів, унеможливаючи корегування прибутку та забезпечує відображення у балансі запасів за вартістю, яка приблизно відповідає поточній.

Первісна вартість виробничих запасів змінюється під впливом дії зовнішніх факторів та фактору морального старіння, що визначають різницю між вартістю їх придбання та вартістю на поточний момент часу. Достовірне визначення справедливої вартості виробничих запасів, її безпосередній розрахунок та корегування під впливом чинників ризику становлять основу процесу визначення ринкової вартості виробничих запасів у складі активів та формують інформаційну базу для прийняття виважених управлінських рішень.

Оперативний облік за надходженням та використанням виробничих запасів неможливий без застосування комп'ютерної техніки для обробки інформації. Інформаційні технології дозволяють здійснювати пошук, збір, накопичення, зберігання і обробку інформації. Використання комп'ютерної техніки в бухгалтерському обліку суттєво полегшує роботу бухгалтерів і значно покращує його організацію в підприємстві. Автоматизована обробка даних з обліку виробничих запасів на практиці забезпечується різними способами:

- розробленням спеціальної за формою на замовлення управлінської інформаційної системи підприємства (у тому числі й інформаційної системи обліку);
- придбанням універсального програмного комплексу (або окремого його модуля) на ринку програмного забезпечення;
- автоматизацією облікового процесу силами фахівців підрозділу з автоматизованого оброблення даних підприємства;
- використанням табличних процесорів обліковими працівниками для забезпечення автоматизованого рішення окремих задач конкретної ділянки обліку [1].

У випадку ведення бухгалтерського обліку без використання автоматизованої обробки економічної інформації реєстри обліку в більшості випадків є об'ємними та

незручними в опрацюванні, передбачають ймовірність виникнення помилок. Прогресивні програмні продукти щодо ведення обліку операцій з матеріальними запасами, запропоновані вітчизняному користувачу, як правило, не мають зазначених недоліків. Вони дають змогу отримати інформацію про наявність матеріальних цінностей та їх реалізацію у будь-якому вираженні: кількісному, вартісному, за матеріально - відповідальними особами.

Висновки. Сучасні системи управління суб'єктами господарювання для обґрунтування тактичних та стратегічних рішень вимагають комплексного підходу до вдосконалення організації облікового процесу щодо виробничих запасів та побудови цілісної технології інформаційного забезпечення. Організація обліку виробничих запасів є комплексною системою способів збирання, класифікації, групування та обробки облікової інформації для цілей управління. Вона передбачає: створення раціональних умов належного зберігання і обліку виробничих запасів; правильний розподіл функцій та узгодженість обліку між бухгалтерією та виробничими підрозділами підприємства для забезпечення ефективності облікових процедур.

Список використаної літератури:

1. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: Навчальний посібник / С.В. Івахненко. – К.: Знання-Прес, 2003. – 349с.
2. Кононенко В.А. Облік виробничих запасів: сучасний стан та напрямки вдосконалення / В.А. Кононенко, Ж.П. Цупаленко // Науковий вісник Херсонського державного університету (економічні науки). – 2016. – № 16. – С. 147–151
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку: коментарі/ Ред. Я. Кавторєва. – Х.: Фактор, 2009. – 1328 с.

References:

1. Ivakhnenkov S.V. Informatsiyi tehnolohiyi v orhanizatsiyi bukhgalters'koho obliku ta audytu: Navchal'nyu posibnyk / S.V. Ivakhnenkov. – K.: Znannya-Pres, 2003. – 349s.
2. Kononenko V.A. Oblik vyrobnychychk zasiv: suchasnyy stan ta napryamky vdoskonalennya / V.A. Kononenko, Zh.P. Tsupalenko // Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu (ekonomichni nauky). – 2016. – № 16. – S. 147–151
3. Polozhennya (standarty) bukhgalters'koho obliku: komentari/ Red. Ya. Kavtoryeva. – Kh.: Faktor, 2009. – 1328 s.

ЗОСИМЧУК Дмитро Вікторович - магістр Житомирського національного агроєкологічного університету, спеціальність Облік в оподаткування»

Наукові інтереси: обліково-методичні аспекти бухгалтерського обліку виробничих запасів